

Отримано: 12 березня 2025 р.

Прорецензовано: 19 березня 2025 р.

Прийнято до друку: 20 березня 2025 р.

e-mail: larysa.obolentseva@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <http://orcid.org/0000-0001-7085-6902>

DOI: 10.25264/2311-5149-2025-36(64)-45-53

Оболенцева Л. В. Діагностика потенціалу стратегічних орієнтирів розвитку туристичної індустрії регіону. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2025. № 36(64). С. 45–53.

УДК: 332.1:330.3

JEL-класифікація: O18, O20, R58, Z32

Оболенцева Лариса Володимирівна,*доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри туризму і готельного господарства
Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова*

ДІАГНОСТИКА ПОТЕНЦІАЛУ СТРАТЕГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ РЕГІОНУ

Метою статті є комплексна діагностика стану туристичної індустрії регіону з метою ідентифікації її потенційних стратегічних орієнтирів розвитку. У статті запропоновано застосування факторного аналізу для визначення стратегічних орієнтирів розвитку туристичної індустрії в регіонах України. Встановлено, що визначення ключових латентних факторів сприяє спрощенню аналізу та розробці ефективних стратегічних рішень у сфері туризму. Відзначено зміну структури стратегічних орієнтирів у часі, що вказує на динаміку впливу соціально-економічних і макроекономічних факторів на розвиток регіонів. Доведено, що виокремлення основних стратегічних орієнтирів дозволяє ефективно розподіляти ресурси на розвиток найважливіших напрямків туристичної індустрії регіону. Результати аналізу підтверджують, що структура стратегічних орієнтирів розвитку добре описує загальну картину регіонального розвитку, дозволяючи здійснювати обґрунтоване стратегічне планування.

Ключові слова: стратегічні орієнтири розвитку, потенціал, туристична індустрія, регіон, факторний аналіз.

Larysa Obolentseva,*Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Tourism and Hospitality,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv*

DIAGNOSTICS OF THE POTENTIAL FOR STRATEGIC GUIDELINES IN THE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL TOURISM INDUSTRY

The purpose of this article is a comprehensive diagnosis of the regional tourism industry's condition to identify potential strategic development guidelines. The study involves **analyzing** key factors influencing industry dynamics, assessing competitive advantages and barriers, and identifying promising development directions. These directions aim to enhance the region's tourist attractiveness, strengthen its economic potential, and foster integration into global tourist flows.

The article proposes using factor analysis to determine strategic guidelines for tourism industry development in Ukrainian regions. It outlines the main stages of factor analysis, from data set formation to results interpretation. The identification of key latent factors is shown to simplify analysis and support the development of effective strategic decisions in tourism.

Five main strategic guidelines were identified in the first period studied: economic and investment potential of the national market, the security situation (or crime level)², sanatorium and recreational infrastructure, regional scientific and educational potential, and internal tourist and excursion potential. In the second period, the structure of strategic guidelines transformed: internal tourism potential integrated into economic and investment potential, reducing the number of guidelines to four. This change over time indicates the dynamic influence of socio-economic and macroeconomic factors on regional development.

The analysis revealed that economic and investment potential and the level of security remain key factors influencing tourism industry development. Measures identified to increase regional competitiveness include stimulating investments, improving security, modernizing recreational infrastructure, and developing scientific and educational potential.

The practical significance of the results is demonstrated by their ability to: identify key factors determining regional development across different periods; help identify trends and assess the effectiveness of previously implemented management decisions; support the formation of adaptive development strategies based on real socio-economic changes; and allow prediction of further changes based on the evolution of strategic guidelines.

The identification of primary strategic guidelines enables the effective allocation of resources towards the most crucial areas of the region's tourism industry. The analysis results confirm that the identified structure of strategic development guidelines accurately captures the overall picture of regional development, facilitating sound strategic planning.

Keywords: strategic development guidelines, potential, tourism industry, region, factor analysis.

Постановка проблеми. Невід'ємною характеристикою функціонування туристичного ринку є його кон'юнктура, яка відображає актуальний економічний стан на певному ринку в конкретний період часу. Вона формується під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів та умов, які разом визначають

стратегічні орієнтири розвитку, що впливають на рівень конкурентоспроможності галузі, її стійкість до змін макроекономічного середовища.

Дослідження ринкової кон'юнктури передбачає комплексний аналіз сукупності чинників і умов, які найбільш суттєво впливають на формування попиту та пропозиції в туристичній сфері. Це, зокрема, соціально-економічні, демографічні, екологічні, політичні та технологічні аспекти, що зумовлюють динаміку змін у галузі.

Факторний аналіз, як інструмент дослідження, у цьому контексті відіграє ключову роль, оскільки дозволяє виокремити загальні та специфічні фактори – стратегічні орієнтири розвитку, визначити силу й напрямок їхнього впливу, а також спрогнозувати можливі тенденції розвитку ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблем розвитку туризму через призму стратегічного управління та які стосуються діагностики потенціалу стратегічних орієнтирів розвитку туристичної індустрії регіону знайшли своє відображення в багатьох роботах вітчизняних науковців. Так, праці О. Л. Нодь присвячені розробленню комплексу стратегічних орієнтирів для збалансованого розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери на регіональному рівні [1]. О. В. Ольшанська, О. Г. Богославець здійснюють оцінку перспектив розвитку туристичної сфери регіону з використанням методів системного аналізу та синтезу [2]. О. І. Коркуна обґрунтовує теоретико-методичні засади та удосконалює організаційно-економічний інструментарій розвитку туристично-рекреаційної сфери в економіці територіальних громад України [3]. О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька досліджують сучасні тенденції розвитку туризму у Львівській обл. та окреслюють стратегічні пріоритети розвитку туристичного бізнесу [4]. І. В. Єрко здійснює аналіз методів оцінки та дослідження конкурентного потенціалу учасників туристичної індустрії, зокрема у контексті її розвитку [5]. С. Г. Яроменко розглядає методи оцінки потенціалу регіональних ринків організованого туризму в Україні та підхід до інтегральної оцінки туристично-рекреаційних можливостей регіонів країни [6]. П. В. Доан розглянуто концептуальні засади вивчення локальних туристичних систем, включаючи економічні та географічні теорії, а також на основі проведеного аналізу розроблено типологію локальних туристичних систем, відповідну для України, та запропоновано модель територіального управління туризмом на місцевому рівні [7]. А. М. Борисова-Ярига розглядає питання стратегічних перспектив формування кадрового потенціалу для туристичної індустрії та пропонує заходи для підвищення якості освіти в цій сфері [8]. Ж. М. Рібейро розглядає перспективи розвитку туристичної галузі в Україні та підкреслює значення її потенціалу для соціально-економічного зростання регіонів [9]. К. А. Горюновій належить вагомий внесок у розуміння та впровадження стратегічного управління в туристичній галузі України, підкреслюючи важливість інтеграції принципів сталого розвитку для забезпечення довгострокового процвітання туристичних регіонів [10]. Н. О. Кондратенко, Н. Ф. Чететова визначають пріоритетні напрями стратегічного розвитку туристичної конкурентоспроможності регіонів, пропонують модель розвитку на основі методу аналізу ієрархій для врахування внутрішніх і зовнішніх факторів та забезпечення конкурентних переваг у сфері туризму [11].

Зазначені наукові праці можуть бути корисними для глибокого розуміння потенціалу туристичної індустрії в різних регіонах та підходів до його оцінки. В той же час, існує потреба більш детального дослідження потенціалу туристичної індустрії регіону з використанням економіко-статистичного інструментарію, який дозволить виділити стратегічні орієнтири розвитку, беручи до уваги лише об'єктивні чинники.

Мета і завдання дослідження: здійснити діагностику задля виявлення потенціалу стратегічних орієнтирів розвитку туристичної індустрії регіону.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням факторного аналізу є виокремлення системи незалежних змінних, які лежать в основі великого масиву взаємопов'язаних показників, завдяки чому можна не лише зрозуміти механізм формування туристичного попиту і пропозиції, але й розробити ефективні моделі прогнозування розвитку ринку.

Окремим аспектом такого дослідження є зворотний факторний аналіз, який передбачає інтеграцію окремих складових аналізу у загальний результативний показник, що дозволяє оцінити сукупний ефект впливу різних чинників на загальний розвиток туристичної індустрії, а це є важливим для ухвалення стратегічних рішень і оптимізації управлінських процесів у сфері туризму.

Факторний аналіз дозволяє визначити можливі латентні фактори, встановити їхній взаємозв'язок із первинними ознаками та обчислити їхні значення для кожного об'єкта дослідження. В такий спосіб виникає можливість значно зменшити кількість аналізованих змінних без втрати суттєвої інформації, що спрощує інтерпретацію отриманих результатів і підвищує ефективність подальшого аналізу.

У результаті застосування зазначеного підходу можна перейти від аналізу великої кількості вихідних показників до розгляду відносно невеликого набору ключових факторів, які узагальнено відображають закономірності у досліджуваній системі. Це особливо важливо для туристичної індустрії, де на розвиток

галузі впливає широкий спектр економічних, соціальних, демографічних та екологічних чинників, а їхній комплексний аналіз сприяє обґрунтуванню ефективних стратегічних рішень.

Отже, маючи комплекс показників розвитку адміністративних одиниць України, можна здійснити їхню класифікацію та групування за допомогою факторного аналізу [12; 13]. Вказаний метод дозволяє виокремити ключові латентні фактори, що визначають рівень соціально-економічного розвитку регіонів, зменшити кількість змінних без суттєвої втрати інформації та виявити основні тенденції, які впливають на розвиток територій.

Факторний аналіз проводиться за такими етапами (табл. 1).

Таким чином, факторний аналіз дозволяє не лише структурувати та узагальнити великий обсяг даних, а й виявити стратегічні орієнтири розвитку адміністративних одиниць України, що може стати основою для розробки ефективної регіональної політики.

Таблиця 1

Етапи реалізації процедури факторного аналізу задля виділення стратегічних орієнтирів розвитку

Етап	Характеристика етапу
Формування вихідного масиву даних	Визначаються основні показники, які характеризують розвиток адміністративних одиниць (економічні, соціальні, демографічні, екологічні, інфраструктурні тощо). Дані стандартизуються, щоб усунути вплив різних одиниць вимірювання
Обґрунтування можливості застосування факторного аналізу	Перевіряється адекватність вихідних даних для проведення факторного аналізу за допомогою коефіцієнта Кайзера
Обчислення кореляційної матриці	Визначаються взаємозв'язки між первинними показниками, на основі яких проводиться подальше групування змінних у фактори
Виділення факторів	Використовуються методи головних компонент або факторизації для визначення латентних факторів, які пояснюють найбільшу частку загальної варіації у вихідних даних
Ротація факторів	Виконується процедура обертання (наприклад, методом варімакс), що дозволяє отримати більш інтерпретовані фактори та полегшує їхнє тлумачення
Інтерпретація факторів	Аналізуються отримані фактори та їхній вплив на розвиток адміністративних одиниць, встановлюються їхні економічні, соціальні та інші характеристики
Розрахунок факторних навантажень та факторних балів	Визначається внесок кожного фактора у загальну варіацію даних та обчислюються факторні бали для кожної адміністративної одиниці, що дозволяє провести ранжування територій за рівнем розвитку
Візуалізація та формування висновків	Будуються карти розподілу факторів та кластери адміністративних одиниць відповідно до їхніх факторних характеристик. Робляться висновки щодо основних детермінант розвитку регіонів та можливих стратегій їхнього вдосконалення

Джерело: сформовано автором.

У процесі проведення факторного аналізу для визначення стратегічних орієнтирів розвитку було побудовано схему важливості власних значень показників, яка дозволяє оцінити кількість ключових факторів (стратегічних орієнтирів розвитку), що формують загальну структуру даних, а також визначити ступінь їхньої значущості у відповідний період часу (рис. 1 та рис. 2) [12; 13].

На основі рис. 1 видно, що у досліджуваному періоді виокремлюється п'ять стратегічних орієнтирів розвитку, власні значення яких перевищують 1. Це свідчить про те, що ці фактори є найбільш впливовими у структурі досліджуваних змінних, відіграють ключову роль у розвитку туристичної індустрії або соціально-економічних процесів регіону.

Натомість на рис. 2 спостерігається дещо інша ситуація: кількість стратегічних орієнтирів розвитку, власні значення яких є більшими за 1, скорочується до чотирьох. Це може свідчити про зміну структури ринку, перерозподіл значущості чинників або їхню часткову інтеграцію в більш загальні комплексні показники.

Зміни у кількості та значущості факторів можуть бути обумовлені різними обставинами, зокрема:

- зміною соціально-економічних умов у регіоні;
- впливом зовнішніх макроекономічних факторів;
- адаптацією галузі до нових умов функціонування;
- зростанням ролі певних факторів за рахунок ослаблення інших.

Таким чином, аналіз власних значень дозволяє не лише виділити основні стратегічні орієнтири розвитку, а й простежити їхню динаміку в часі, що може бути корисним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Рис. 1. Схема власних значень показників, виділених у 2020 р.

Джерело: сформовано автором.

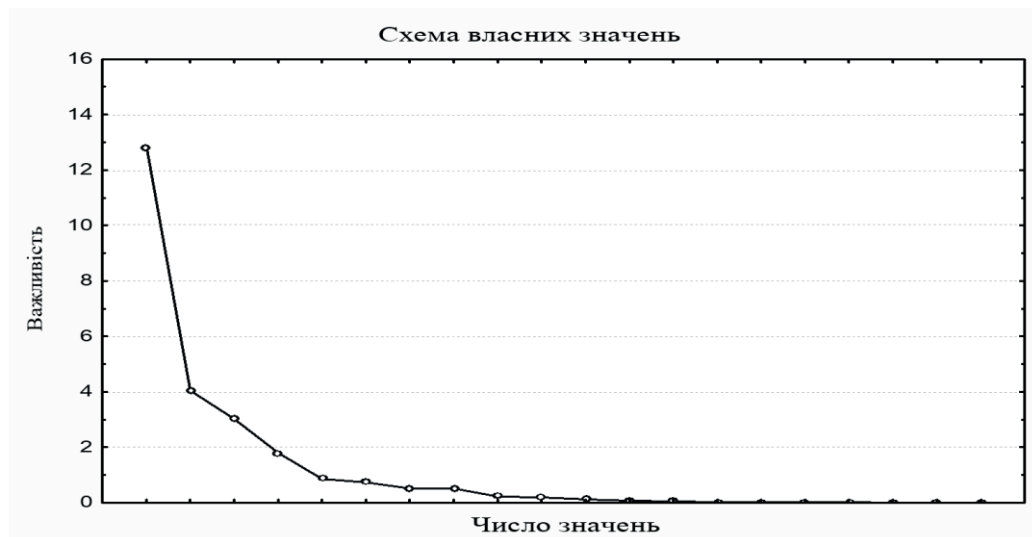

Рис. 2. Схема власних значень показників, виділених у 2021 р.

Джерело: сформовано автором.

Далі необхідно визначити головні компоненти, які є стратегічними орієнтирами розвитку, та оцінити їхню значущість у різні роки. Це здійснюється шляхом побудови факторної моделі, яка дозволяє виокремити основні групи змінних, що мають найбільший вплив на соціально-економічний розвиток адміністративних одиниць.

На основі табл. 2 та табл. 3 можна простежити, як змінюється структура стратегічних орієнтирів у часі.

Таблиця 2

Власні значення головних компонент (стратегічних орієнтирів розвитку), виділених у 2020 р.

Важливість	Власні значення	Загальна дисперсія, %	Сукупні власні Значення	Сума, %
1	11,1602	50,7277	11,1601	50,7277
2	3,3375	15,1703	14,4976	65,8980
3	2,7766	12,6209	17,2742	78,5189
4	1,5852	7,2052	18,8593	85,7241
5	1,1155	5,0703	19,9748	90,7944

Джерело: сформовано автором.

У першому періоді (табл. 2) визначено п'ять стратегічних орієнтирів розвитку, кожен з яких має певний рівень впливу, що визначено через власні значення та факторні навантаження.

У другому періоді (табл. 3) кількість стратегічних орієнтирів зменшилася до чотирьох, що свідчить про зміну структури розвитку або консолідацію окремих факторів.

Таблиця 3

Власні значення головних компонент (стратегічних орієнтирів розвитку), виділених у 2021 р.

Важливість	Власні значення	Загальна дисперсія, %	Сукупні власні значення	Сума, %
1	12,8048	51,2192	12,8048	51,2192
2	4,0485	16,1941	16,8533	67,4133
3	3,0258	12,1032	19,8791	79,5164
4	1,7770	7,1079	21,6561	86,6243

Джерело: сформовано автором.

Рівень важливості кожного фактора визначається його факторним навантаженням: фактори з вищими значеннями мають більший вплив на формування стратегічної траєкторії розвитку.

Динаміка змін у рівні впливу стратегічних орієнтирів може бути обумовлена як внутрішніми (економічними, соціальними, екологічними змінами), так і зовнішніми факторами (інвестиційний клімат, державне регулювання, макроекономічна ситуація).

Визначення основних компонент та їхньої динаміки в різні періоди часу дозволяє:

- розробити довгострокову стратегію розвитку регіону;
- визначити ключові пріоритети у соціально-економічній політиці;
- прогнозувати тренди та потенційні ризики в розвитку адміністративних одиниць;
- сформувати адаптивні механізми управління туристичною індустрією та іншими сферами економіки.

Таким чином, результати аналізу, представлені в табл. 1 та табл. 2, дозволяють зробити висновки про динаміку змін стратегічних орієнтирів розвитку та їхній вплив на соціально-економічний розвиток регіону в різні роки.

Аналізуючи табл. 2, можна простежити, що стратегічні орієнтири розвитку ранжуються за рівнем важливості та загального внеску у пояснення варіації даних.

Перший стратегічний орієнтир розвитку має найбільше значення – 11,2, що відповідає 50 % загальної важливості. Це свідчить про його ключову роль у структурі досліджуваних даних, а також про те, що саме цей фактор найбільше впливає на розвиток регіону. Останній стратегічний орієнтир розвитку має значно нижче значення – 1,1 і вагу 5 %, що свідчить про його менший вплив на загальну картину розвитку. Загалом, п'ять стратегічних орієнтирів розвитку синтезують більше 90 % важливості усіх аналізованих даних, що означає високу пояснювальну силу факторного аналізу та ефективність виокремлення цих компонентів.

Аналіз табл. 3 свідчить про зміну важливості стратегічних орієнтирів розвитку у часі. Основні тенденції, на які потрібно звернути увагу зводяться до наступного.

Перший стратегічний орієнтир розвитку продовжує зростати у своїй значущості, досягнувши 51,2 %. Це означає, що цей фактор стає ще більш вагомим у формуванні соціально-економічних процесів регіону. Другий, третій і четвертий стратегічні орієнтири розвитку залишаються відносно стабільними, тобто їхній внесок у пояснення варіації даних суттєво не змінюється. П'ятий стратегічний орієнтир розвитку не було виділено, що вказує на можливе злиття деяких менш значущих факторів або зменшення їхнього впливу на загальну картину розвитку. Сукупна вага виділених стратегічних орієнтирів у цьому періоді становить 86,6 %, що дещо менше, ніж у попередньому періоді (90 %).

Після визначення кількості стратегічних орієнтирів розвитку наступним кроком є ідентифікація конкретних показників, які формують кожен із цих стратегічних орієнтирів у аналізованому періоді. Цей процес дозволяє деталізувати структуру кожного стратегічного орієнтиру, визначити його основні складові та зрозуміти, які аспекти соціально-економічного розвитку мають найбільший вплив у різні періоди.

У табл. 4 наведено показники, які входять до складу стратегічних орієнтирів розвитку в першому аналізованому періоді.

У табл. 5 представлено зміну структури стратегічних орієнтирів та їхніх складових у другому періоді.

Порівняння табл. 4 і табл. 5 дозволяє відстежити динаміку змін у структурі стратегічних орієнтирів. Деякі показники можуть переходити до інших факторів або змінювати свою значущість, що відображає трансформацію економічних і соціальних процесів.

Таблиця 4

Факторний аналіз показників у 2020 р.

Показники	Стратегічні орієнтири розвитку				
	1	2	3	4	5
Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України	0,8760	-0,06958	-0,00059	0,03802	0,45750
Іноземні туристи	0,9009	-0,21470	0,28522	0,08840	0,13973
Внутрішні туристи	0,3579	0,02046	0,05078	0,01654	0,90796
Екскурсанти	0,2151	-0,13737	0,58183	0,07781	0,73788
Кількість підприємств, що надавали послуги	0,9743	0,09786	0,14256	0,02422	0,09129
Середньооблікова кількість працівників	0,9159	-0,07574	0,33742	0,05049	0,16490
Платежі до бюджету	0,9407	-0,06041	0,20133	0,00807	0,24287
Обсяг наданих послуг	0,9754	-0,09744	0,05503	0,02126	0,13086
Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання	0,5781	0,53162	0,26177	0,03571	0,02851
Обслуговано приїжджих	0,9619	0,05733	0,12663	0,06051	0,08082
Санаторії та пансіонати з лікуванням	0,0867	0,06842	0,89892	0,05535	0,19041
Будинки і пансіонати відпочинку	0,0469	0,02621	0,93685	-0,12506	0,11829
Бази та інші заклади відпочинку	0,0499	0,40341	0,73710	-0,06977	-0,15062
Кількість ЗВО	-0,0565	0,21031	0,08608	0,95899	-0,01026
Кількість студентів в ЗВО	-0,0697	0,03136	0,00441	0,95377	-0,03731
Кількість наукових організацій	0,8993	0,21778	-0,03766	0,01182	0,02588
Кількість науковців	0,9515	0,19126	-0,10229	0,00296	0,00715
Прямі інвестиції в регіон	0,9797	0,08726	-0,07080	0,00144	0,06602
Валовий регіональний продукт	0,9424	0,18801	-0,09308	0,06653	0,01207
Кількість правопорушень	0,4071	0,77270	0,24352	0,22964	-0,16200

Джерело: сформовано автором.

Таблиця 5

Факторний аналіз показників у 2021 р.

Показники	Стратегічні орієнтири розвитку			
	1	2	3	4
Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України	0,9584	-0,10041	0,08466	0,05929
Іноземні туристи	0,9350	-0,13259	0,24528	0,08481
Внутрішні туристи	0,8919	-0,05123	0,39646	-0,01490
Екскурсанти	0,2931	-0,18978	0,72843	0,13531
Кількість підприємств, що надавали послуги	0,9694	0,15082	0,15018	0,02380
Середньооблікова кількість працівників	0,9207	0,00587	0,36689	0,04837
Платежі до бюджету	0,9241	-0,06042	0,35082	0,03803
Обсяг наданих послуг	0,9879	-0,05821	0,04824	0,03008
Кількість готелів та інших місць для тимчасового проживання	0,5057	0,58742	0,23369	0,04598
Обслуговано приїжджих	0,9547	0,09406	0,14530	0,05735
Санаторії та пансіонати з лікуванням	0,0893	0,17779	0,90898	0,03660
Будинки і пансіонати відпочинку	0,0358	0,11622	0,91323	-0,14810
Бази та інші заклади відпочинку	-0,0111	0,53009	0,60545	-0,08951
Кількість ЗВО	-0,0542	0,19032	0,05828	-0,96272
Кількість студентів в ЗВО	-0,0647	0,02621	-0,01169	-0,95888
Кількість наукових організацій	0,8929	0,23378	-0,06473	0,02009
Кількість науковців	0,9465	0,18831	-0,12812	0,00643
Прямі інвестиції в регіон	0,9872	0,05886	-0,08406	0,02148
Валовий регіональний продукт	0,9148	0,25479	-0,12121	-0,07289
Кількість правопорушень	0,5538	0,75929	0,17861	-0,12657

Джерело: сформовано автором.

Таким чином, аналіз табл. 4 та табл. 5 є ключовим для розуміння того, які показники формують стратегічні напрями розвитку в різні часові періоди, що, у свою чергу, забезпечує основу для ефективного стратегічного планування та ухвалення управлінських рішень.

Аналізуючи табл. 4, можна виокремити основні стратегічні орієнтири розвитку та показники, які їх формують. Групування показників за стратегічними орієнтирами дозволяє детальніше оцінити їхній вплив на розвиток туристичної індустрії та регіонів загалом.

Визначені стратегічні орієнтири розвитку:

- стратегічний орієнтир розвитку 1 «Економіко-інвестиційний потенціал національного ринку». Поєднує економічні та туристичні показники, що характеризують загальний стан національного ринку. Це найважливіший стратегічний орієнтир, оскільки охоплює не лише туристичний сектор, а й макроекономічні показники, що впливають на загальну привабливість країни для туристів і інвесторів;
- стратегічний орієнтир розвитку 2 «Криміногенний стан». Визначає рівень безпеки в регіоні, що є ключовим чинником для туристичної привабливості. Високий рівень безпеки сприяє підвищенню попиту на туристичні послуги;
- стратегічний орієнтир розвитку 3 «Санаторно-рекреаційна інфраструктура». Оцінює можливості регіону у сфері оздоровчого туризму. Визначає перспективи розвитку медичного та рекреаційного туризму;
- стратегічний орієнтир розвитку 4 «Науково-освітній потенціал регіону». Відображає рівень освіченості населення та можливості для освітнього туризму. Важливий чинник розвитку освітнього туризму та міжнародного співробітництва;
- стратегічний орієнтир розвитку 5 «Внутрішній туристично-екскурсійний потенціал». Характеризує рівень розвитку внутрішнього туризму та популярність регіонів. Визначає можливості для розвитку внутрішнього ринку туризму.

Таким чином, визначення стратегічних орієнтирів розвитку є основою для формування цільових програм розвитку та стратегічного планування туристичної індустрії.

Аналізуючи табл. 5, можна побачити, що у 2021 р. відзначаються лише чотири стратегічні орієнтири розвитку, тоді як останній (п'ятий) орієнтир не виділяється окремо. Це є наслідком змін у туристичних потоках:

- збільшення кількості виїзних туристів означає, що більше громадян виїжджає за кордон замість подорожей усередині країни;
- зменшення в'їзного туризму вказує на те, що іноземні туристи стали менш зацікавлені у відвідуванні регіону.

Чотири стратегічні орієнтири залишаються стабільними, що свідчить про сталість ключових напрямів розвитку: по-перше, економіко-інвестиційний потенціал продовжує залишатися визначальним чинником; по-друге, криміногенний стан, санаторно-рекреаційна інфраструктура та науково-освітній потенціал залишаються важливими для розвитку регіону.

У 2021 р. кількість стратегічних орієнтирів зменшилася до чотирьох, що свідчить про трансформацію структури розвитку регіонів.

Щодо динаміки змін стратегічних орієнтирів розвитку, то варто зазначити наступне.

Внутрішній туристичний потенціал регіону, що раніше був окремим фактором, у 2021 р. інтегрувався у перший стратегічний орієнтир – економіко-інвестиційні зв'язки. Це свідчить про посилення взаємозв'язку між внутрішнім туризмом та економічними факторами, такими як рівень інвестицій, податкові надходження, транспортна доступність та загальний економічний клімат. Така трансформація вказує на важливість економічних індикаторів у розвитку внутрішнього туризму.

Другий стратегічний орієнтир розвитку – криміногенний стан у регіоні. Він залишається стабільним у своїй структурі та впливі, адже безпека є ключовим фактором для туристичної привабливості регіону. Високий рівень злочинності може значно знизити потік туристів, що вимагає зміцнення безпекових заходів на місцевому рівні.

Третій стратегічний орієнтир розвитку – рекреаційна інфраструктура регіону. Охоплює такі аспекти, як санаторно-курортний потенціал, рівень розвитку готельного сектору, доступність рекреаційних об'єктів. Він є важливим для регіонів, орієнтованих на медичний та оздоровчий туризм.

Четвертий стратегічний орієнтир розвитку – науково-інноваційний потенціал регіону. Виявився достатньо впливовим, що свідчить про зв'язок між розвитком науки, освіти та туристичною сферою. Включає рівень розвитку освітньої інфраструктури, наукові дослідження, міжнародну співпрацю у сфері освіти та туризму.

Таким чином, метод факторного аналізу дозволив сформувати структуру системи показників, що визначають розвиток регіонів, і виокремити невелику кількість загальних стратегічних орієнтирів розвитку, які мають системний вплив на всі досліджувані показники.

У ході аналізу були встановлені дві групи стратегічних орієнтирів розвитку:

- загальні стратегічні орієнтири розвитку, що впливають на широкий спектр показників і визначають ключові напрями соціально-економічного розвитку регіонів. Вони пояснюють більшу частину варіації даних та мають значний інтеграційний ефект;

- характерні стратегічні орієнтири розвитку, що впливають лише на конкретні показники. Їхній вплив є більш вузькоспеціалізованим і проявляється в окремих аспектах розвитку регіонів.

Висновки. Огляд ринкової кон'юнктури та виявлення стратегічних орієнтирів розвитку є важливими етапами для формування ефективної політики розвитку регіону. Проведення дослідження дозволяє не лише оцінити поточний стан ринку, але й виявити ключові можливості та загрози, що впливають на регіональну конкурентоспроможність.

На основі проведеного аналізу можна запропонувати конкретні заходи та розробити ґрунтовні пропозиції для підвищення конкурентних позицій регіону.

Ключові заходи для підвищення регіональної конкурентоспроможності:

1. Оптимізація економіко-інвестиційного потенціалу: стимулювання інвестицій у туристичну інфраструктуру, особливо у висококонкурентних сегментах (готельний бізнес, рекреаційні комплекси, транспорт); запровадження податкових пільг для туристичного бізнесу, щоб стимулювати розвиток галузі; підтримка малого та середнього бізнесу у сфері туризму через гранти, субсидії та спрощення регуляторних процедур; розвиток транспортної доступності та покращення сполучення між регіонами.

2. Підвищення рівня безпеки та зниження криміногенного ризику: впровадження розширених заходів безпеки у туристичних зонах (збільшення кількості патрулів, встановлення камер відеоспостереження); посилення контролю за правопорядком, особливо в місцях масового скупчення туристів; підвищення рівня туристичної інформаційної підтримки та створення сервісів оперативної допомоги для відвідувачів.

3. Розвиток санаторно-рекреаційної інфраструктури: відновлення та модернізація існуючих санаторно-курортних комплексів; підтримка екологічного туризму та wellness-індустрії; створення інтегрованих туристично-оздоровчих кластерів; запровадження екологічних стандартів у санаторно-рекреаційній діяльності.

4. Стимулювання науково-освітнього потенціалу регіону: розвиток освітнього туризму, залучення іноземних студентів та науковців; інвестування у наукові дослідження у сфері туризму, створення інноваційних туристичних продуктів; організація міжнародних конференцій, освітніх форумів, що сприяють обміну досвідом і знаннями; інтеграція науки та бізнесу для розробки сучасних технологій у сфері туризму.

Очікуваними результатами від впровадження зазначених вище заходів можна передбачити наступні:

- зростання регіональної конкурентоспроможності за рахунок покращення туристичної інфраструктури;
- залучення інвестицій та стимулювання економічної активності в регіоні;
- підвищення туристичної привабливості через забезпечення безпеки та комфортних умов для відвідувачів;
- формування сучасної рекреаційної екосистеми, що відповідатиме глобальним стандартам якості;
- посилення міжнародного співробітництва, зростання ділової активності та інтеграція у світові туристичні потоки.

Таким чином, факторний аналіз є потужним інструментом комплексного дослідження діяльності туристичної індустрії, що дозволяє ідентифікувати, систематизувати та класифікувати ключові фактори – стратегічні орієнтири розвитку. Він спрямований на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між різними параметрами ринку, визначення ступеня впливу кожного фактора на зміну конкретних економічних і соціальних показників галузі.

Тобто, комплексний підхід до розвитку регіону на основі аналізу стратегічних орієнтирів дозволяє не лише підвищити його конкурентоспроможність, а й забезпечити стаке економічне зростання.

Перспективним напрямом майбутніх досліджень має стати розробка комплексної стратегії розвитку туристичної індустрії регіону, в основу якої доцільно покласти виявлені в нашій роботі стратегічні орієнтири розвитку.

Література:

1. Нодь О.Л. Формування стратегічних орієнтирів збалансованого регіонального розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери: автореф. дис. ...к-та екон. наук: 08.00.05. Одеса, 2022. 24 с.

- Nod O.L. (2022) Formuvannia stratehichnykh oriientyriv zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku haluzi turyzmu ta kurortno-rekreatsiinoi sfery: avtoref. dys. ...k-ta ekon. nauk [Formation of strategic guidelines for balanced regional development of the tourism industry and resort and recreational sphere: author's abstract of the dissertation...candidate of economic sciences]: 08.00.05. Odesa. 24 p. [in Ukrainian].
2. Ольшанська О. В., Богословець О.Г. Проблемно-діагностична оцінка перспектив розвитку туристичної сфери регіону. *Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки»*. 2015. №1 (83). С. 15-24.
- Olshanska O. V., Bohoslovets O.H. (2015) Problemno-diahnostychna otsinka perspektiv rozvytku turystychnoi sfery rehionu [Problem-diagnostic assessment of the prospects for the development of the region's tourism sector]. Visnyk KNUTD. Seriiia «Ekonomiczni nauky» [Bulletin of the KNUTD. Series «Economic Sciences»]. №1 (83). P. 15-24. [in Ukrainian].
3. Коркуна О. І. Потенціал туристично-рекреаційної сфери у розвитку економіки територіальних громад України : монографія. Львів : ЛДУФК, 2020. 276 с.
- Korkuna O. I. (2020) Potentsial turystychno-rekreatsiinoi sfery u rozvytku ekonomiky terytorialnykh hromad Ukrainy [The potential of the tourism and recreation sector in the development of the economy of territorial communities of Ukraine]: monohrafiia. Lviv : LDUFK. 276 p. [in Ukrainian].
4. Савіцька О. П., Савіцька Н.В. Стратегія розвитку туристичної індустрії в Україні: регіональні аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 754.С. 68–74.
- Savitska O. P., Savitska N.V. (2013) Stratehiia rozvytku turystychnoi indusrii v Ukraini: rehionalni aspekty [Tourism industry development strategy in Ukraine: regional aspects]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika» [Bulletin of the National University «Lviv Polytechnic»]. №754. P. 68–74. [in Ukrainian].
5. Єрко І.В. Методи аналізу та оцінки конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії. *Via Economica*. 2024. Випуск 4. С.78-86.
- Yerko I.V. Metody analizu ta otsinky konkurentnoho potentsialu subiektiv turystychnoi indusrii [Methods of analysis and assessment of the competitive potential of tourism industry entities]. Via Economica. 2024. Vol. 4. P.78-86. [in Ukrainian].
6. Яроменко С.Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
- Yaromenko S.H. (2016) Otsinka turystychno-rekreatsiinoho potentsialu rehionu [Assessment of the region's tourism and recreational potential]: monohrafiia. Odesa : ONEU. 262 p. [in Ukrainian].
7. Доан П. В. Локальні системи у територіальному управлінні туризмом в Україні : автореф. дис.... канд. геогр. наук : 11.00.02. 2015. 21 с.
- Doan P. V. (2015) Lokalni systemy u terytorialnomu upravlinni turyzmom v Ukraini : avtoref. dys.... kand. heohr. nauk [Local systems in territorial tourism management in Ukraine: author's abstract of the dissertation... candidate of geographical sciences]: 11.00.02. 21 p. [in Ukrainian].
8. Борисова – Ярига А.М. Стратегічні перспективи формування кадрового потенціалу туристичної галузі регіону. *Modern Economics*. 2024. № 45(2024). С. 5-11.
- Borysova – Yaryha A.M. (2024) Stratehichni perspektivy formuvannia kadrovoho potentsialu turystychnoi haluzi rehionu [Strategic prospects for the formation of human resource potential in the region's tourism industry]. Modern Economics. 2024. № 45. P.5-11. [in Ukrainian].
9. Рібейро Рамос О.О. Стратегічне управління розвитком регіонального туристичного комплексу. *Вісник економічної науки України*. 2023. № 2 (45). С. 82-89.
- Ribeiro Ramos O.O. (2023) Stratehichne upravlinnia rozvytkom rehionalnoho turystychnoho kompleksu [Strategic management of the development of a regional tourism complex]. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy [Bulletin of Economic Science of Ukraine]. № 2 (45). P. 82-89. [in Ukrainian].
10. Горюнова К. А. Стратегічне управління розвитком туристичного регіону на засадах сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-109>.
- Horiunova K. A. (2023) Stratehichne upravlinnia rozvytkom turystychnoho rehionu na zasadakh staloho rozvytku [Strategic management of the development of a tourist region based on sustainable development]. Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]. Vol. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-109>. [in Ukrainian].
11. Оболенцева Л. В., Кондратенко Н. О., Чечетова Н. Ф. Обґрунтування напрямів стратегічного розвитку туристичної конкурентоспроможності регіону. *Бізнес інформ*. 2022. №6. С. 43-50.
- Obolentseva L. V., Kondratenko N. O., Chechetova N. F. (2022) Obgruntuvannia napriamiv stratehichnoho rozvytku turystychnoi konkurentospromozhnosti rehionu [Substantiation of directions for strategic development of the region's tourism competitiveness]. Biznes inform [Business information]. №6. P. 43-50. [in Ukrainian].
12. Збірник «Статистичний щорічник України» 2020 рік [Collection «Statistical Yearbook of Ukraine» 2020]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf (дата звернення: 10 березня 2025)
- Zbirnyk «Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy» 2020 rik. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf (2025, March 10) [in Ukrainian].
13. Збірник «Статистичний щорічник України» 2021 рік. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf (дата звернення: 10 березня 2025)
- Zbirnyk «Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy» 2021 rik [Collection «Statistical Yearbook of Ukraine» 2021]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf (2025, March 10) [in Ukrainian].